

УКРАЇНЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В КАНАДІ

РАДА УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ СХІДНЬОЇ КАНАДИ

ШКІЛЬНІ ПРОГРАМИ

українських шкіл та курсів українознавства

ТОРОНТО — КАНАДА

1965

УКРАЇНЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В КАНАДІ

РАДА УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ СХІДНЬОЇ КАНАДИ

ШКІЛЬНІ ПРОГРАМИ

українських шкіл та курсів українознавства

ТОРОНТО — КАНАДА

1965

Ш К І Л Ь Н І П Р О Г Р А М И У К Р А І Н С Ь К И Х П Р А В О С Л А В Н И Х Ш К І Л Т А К У Р С І В У К Р А І Н О З Н А В С Т В А С Х І Д Н Ь О Ї К А Н А Д И

Пояснення до програм

Програми, що їх пропонуємо нашим школам, були складені Радою Української Школи Східної Канади ще в 1961 році. У наслідок кількарічної практики користування ними в наших школах, у деяких українських школах США, ба навіть Австралії, виявилась деяка недосконалість їх: перевантаженість матеріалом, невідповідність вимогам часу тощо. Тому Рада Української Школи вимушена була їх переробити, враховуючи зауваження та поради деяких шкіл та окремих учителів, які користувалися цими програмами в своїх школах.

Програмами охоплені лише ті предмети, які викладаються в наших школах та на курсах українознавства, а саме:

1. Українська мова,
2. Українська література,
3. Історія України,
4. Географія України,
5. Історія Української Православної Церкви.

При чому, окремо подається програмовий матеріал як для українських шкіл, так і для курсів українознавства. Матеріал, що його охоплюють програми, розрахований на 10 років навчання (шість років української школи та чотири роки

курсів українознавства) з 5-годинним щотижневим навчанням для кожної класи (за винятком хіба лише першої та другої). Отже, ті школи, які мають менше ніж п'ять годин щотижневого навчання, видима річ, виконати програми, призначеної на рік, не зможуть. І це буде цілком нормально. Тому такі школи, плянуючи свою працю, мусять добрати з програм лише те, що на їхній погляд найпотрібніше і тільки те, що зможуть виконати протягом навчального року.

Історію та географію України, як окремі предмети навчання, в українських школах рекомендуємо розпочинати: історію з 4-ої класи, географію з 5-ої класи, а до цих клас використовувати відповідні тексти читанок, у яких подаються історичні та географічні матеріали.

За нормальних умов, шкільні підручники мусять відповідати вимогам шкільних програм, але за наших умов таке може трапитися хіба лиш випадково, бо підручники були видані ще тоді, коли програм не існувало. Достосувати програми до підручників неможливо, бо їх (підручники) складали різні автори, які кожен по-своєму добирали матеріал і керувалися різними методичними засадами. Тому треба добирати підручники, які найбільше відповідають програмам. До наших програм, як відомо, конференція наших учителів рекомендувала підручники, що їх видавло видавництво "Нові Дні" (автори їх П. Волиняк та інші).

У програмах ми не відводимо окремого місця для мистецького виховання (музика, танки, співи, деклямація, інсценізація), але ми вважаємо, що керівники шкіл та вчителі розуміють, що мистецьке виховання має бути невід'ємною частиною навчально-виховної праці в нашій школі.

І-ша КЛЯСА. БУКВАР (П. А. ДЕПОЛОВИЧ)

Українська мова — основний предмет навчання в українській школі. На долю викладання рідної мови припадає почесне завдання: дати дітям змогу пізнати й опанувати рідну мову, як основне культурне надбання свого народу.

У навчанні грамоти в українській школі переважає звукова метода. Основні риси звукової методи такі: вивчення окремих звуків, складів, поділ слова спершу на склади, а потім складів на звуки.

Пояснити природу звука. Звук вимовляємо й чуємо, а літеру пишемо й бачимо (читаємо).

На поданий звук придумати слова, щоб вони:

- а) Починались тим звуком.
- б) Кінчались вивченим звуком.

А далі вказувати на місце вивченого звука в слові, визначити кількість звуків у слові і називати ці звуки.

Правильне застосування звукової методи, а також поєднання усних вправ з письмовими є найкращою запорукою від небезпеки механічного читання.

Вивчаючи певну літеру, треба звертати особливу увагу на правильну вимову її, щоб діти чітко вимовляли: г, х, і, и, ч, ш, щ, дз, дж. Потрібно в найпростішій і найдоступнішій формі дати дітям поняття про звуки голосні і приголосні.

Під кінець року вивчити напам'ять кілька віршів.

Навчання грамоти

1. Навчання письма, яке відбувається одночасно з навчанням читати друковані тексти.
2. Читання друкованого і рукописного тексту.
3. Додержання правил грамотного читання: павза на крапці, інтонація, наголоси, правильна вимова звуків.
4. Письмові вправи на правильне написання малих і великих літер.

Читання і розвиток мови після букваря

1. Голосне читання легких текстів.
2. Переказ прочитаного в формі відповідей на запитання вчителя.
3. Розповідь за малюнком. Малювання окремих предметів.
4. Розмови на теми найближчого оточення та найзрозуміліших подій.

Елементи граматики і правопису

1. Велика літера на початку речення та в зрозумілих для дітей власних назвах.
2. Уміння поділити слово на склади.
3. Голосні й приголосні звуки.

II-га КЛЯСА. "БАРВІНОК"

Читання і вправи з розвитку усної мови. Читання вголос і виразне читання текстів у підручнику та можливих додаткових текстів, змі-

стом своїм доступних для дітей, як оповідання, вірші, байки, казки.

Свідоме і виразне читання досягається такими шляхами та способами:

а) Учитель сам читає перший раз увесь текст, наперед пояснивши невідомі учням слова.

б) Діти вголос читають, а вчитель виправляє хиби.

в) Той самий текст діти читають дома, щоб у класі прочитати його швидко і з додержанням правильності і виразності. Звертати увагу на розділові знаки при читанні. Переказ прочитаного. Спершу учні на окремі запитання, а після того переповідають зміст усього тексту.

Розмови за малюнками на теми, пов'язані із змістом прочитаних оповідань, а також на теми про подорожі, свято, працю, гри тощо. Вичення віршів напам'ять.

Граматика і правопис

Розвиток мови у зв'язку з граматиною.

1. Повторення елементів граматики, вивчених у I-ій класі.
2. Український альфавет.
3. Слова з подвійними приголосними.
4. Знак м'якшення, сполучення дз, дж.
5. Велика літера у назвах країн, міст, вулиць, річок, а також в іменах людей.
6. Списування речень з таблиці.

III-та КЛАСА. ЧИТАНКА "КИЇВ"

Читання і розвиток мови

Продовження праці над розвитком техніки

читання, переказування прочитаного за підручником (читанкою) для III-ої класи.

1. Художнє читання віршів, оповідань і казок з розподілом ролей між дітьми — відповідно до змісту оповідання чи казки, з дотриманням елементарних вимог до інтонацій.

2. Складання усних оповідань за серією малюнків.

3. Домашнє читання книжок, журналів. Переказ прочитаного в класі.

4. Вивчення віршів.

Граматика, правопис, розвиток письмової мови

1. Повторення вивченого матеріалу в II-ій класі.

2. Поняття про члени речення—підмет, присудок, другорядні члени речення.

3. Крапка, знак оклику і знак питання в кінці речення. Кома при перелічуванні.

4. Апостроф.

5. Загальне поняття про іменник, прикметник. Рід та число іменників. Рід та число прикметників.

6. Іменник. Власні імена. Велика літера.

7. Письмові вправи: переписування з книжки, письмо під диктування вчителя.

IV-та КЛАСА. ЧИТАНКА "ЛАНИ"

Дальша праця над удосконаленням техніки читання. Усний переказ за пляном і без пляну, як прочитаного, так і спостережень, змісту фільму, картин тощо.

У пляні поглибленого розвитку мови практикувати:

а) дальше застосування форм розвитку усної мови, згаданих у програмі III-ої класи;

б) вивчення змісту і заучування напам'ять прислів'їв та приказок, розгадування загадок;

в) визначити головні дієві особи в оповіданні чи казці. Художнє читання байок по ролях;

г) позашкільне читання на завдання вчителя. Вивчення віршів.

Граматика, правопис і розвиток письмової мови

1. Повторення вивченого матеріалу в попередніх класах.

2. Апостроф, подвоєння приголосних, знак м'якшення, сполучення *ьо, йо*.

3. Уміння розпізнавати в реченні іменник, прикметник (рід і число).

4. Елементарне поняття про дієслово. Часи дієслова.

5. Речення. Головні члени речення — підмет і присудок. Другорядні члени речення.

6. Продовження письмових вправ за пляном і без пляну: опис картин, письмовий переказ прочитаного, опис спостережень.

7. Повторення пройденого матеріалу за рік.

V-та КЛАСА. КОРИСТУВАТИСЬ У V-ІЙ КЛАСІ ПІДРУЧНИКОМ: "ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ". Д. КИСЛИЦЯ

Читання і розвиток мови

Учні V-ої класи мають добре опанувати техніку виразного читання вголос.

1. Під час опрацювання оповідань чи віршів слід звертати увагу на релігійні, етичні, патріотичні моменти і закріплювати їх в почуваннях учнів.

2. Читання байок чи казок з розподілом ролей, що пожвавлює працю, більше зацікавлює учнів, підносить вимоги до інтонації та правильної вимови.

3. Читання художньої літератури поза школою. Визначення головних дійових осіб в оповіданні.

4. Вивчення віршів.

5. Заучування приказок, розгадування загадок.

6. Вміння поділити оповідання на частини і дати заголовки.

7. Письмові перекази позашкільного читання.

Граматика, правопис і розвиток писемної мови

1. Повторення граматичного матеріалу з попередніх клас.

2. Фонетика. Звуки і літери. Голосні і приголосні звуки. Наголос.

3. Поняття про склади. Правопис ненаголошених **е, и**. Відкриті і закриті склади. Звукозміна **о з і і е**.

4. Подвоєння приголосних.

5. Вживання знака м'якшення, апострофа.

6. Будова слова. Основа. Закінчення. Складові частини основи: корінь, приросток і наросток.

7. Частини мови.

1) Іменник. Рід і число іменника. Відмінювання іменника в однині і множині — чоловічий, жіночий, середній рід.

2) Прикметник. Зв'язок прикметника з іменником. Ступенювання прикметників. Повні й короткі прикметники.

3) Числівник. Кількісні і порядкові числівники; прості і складні. Правопис числівників.

4) Дієслово. Часи дієслова. Доконані і недоконані дієслова.

Примітка: Після кожної опрацьованої теми давати контрольні письмові роботи.

VI-та КЛЯСА. ПІДРУЧНИК: Д. КИСЛИЦЯ. "ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ"

Для розвитку усної мови в VI-ій класі вживати тих саиmx засобів, що і в попередніх класах, а саме: розмови на теми, розповідь на підставі прочитаної книжки поза класом, вивчати вірші. Звертати увагу на деклямацію віршів. Ведення дискусій по прочитаних ділових статтях з журналів чи газет. Вислів думки на вільну тему. Опис краєвидів.

Грамматика, правопис і розвиток писемної мови

1. Повторення матеріалу з V-ої класи:

а) фонетика; український алфавет;

б) поділ звуків на голосні і приголосні;

в) поділ на групи голосних, приголосних звуків;

г) Морфологія. Будова слова. Основа, закінчення, корінь, наросток, приросток.

2. Складні слова.

3. Частини мови. Іменник. Рід, число. Відмінювання іменників. Коротке ознайомлення з відмінами іменників.

4. Прикметник. Прикметники якісні, відносні. Ступені прикметників. Групи прикметників. Відмінювання прикметників з іменниками.

5. Числівник. Числівники кількісні і порядкові. Правопис числівників. Відмінювання числівників.

6. Займенник. Поділ займенників на групи. Правопис займенників з прийменниками і частками.

7. Дієслово. Відмінювання дієслів — часи, особи, числа. Доконані і недоконані дієслова. Поділ дієслів на дієвідміни.

Повторення пройденого матеріалу. Письмові справи на опрацьований граматичний матеріал.

ПРОГРАМА НАВЧАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

IV-та КЛЯСА

1. **Україна.** Назва України. Кордони та сусіди України. Дніпро — головна ріка України та її значення в історії нашого народу.

2. **Віра наших предків.** Св. Апостол Андрій Первозванний на Київських горах. Благословення української землі. Заснування Києва. Київ, Щек, Хорів і сестра Либець.

3. **Перші українські князі.** Аскольд і Дир. Олег. Похід на Царгород (911 р.). Смерть Олега. Ігор. Смерть Ігоря. Княгиня Ольга. Прилучення деревлян до Київської держави. Хрищення княгині Ольги (957 р.).

4. **Святослав Хоробрий.** Лицарська вдача кн. Святослава. Війни з хозарами, болгарами та греками. Мир з греками. Смерть Святослава.

5. **Володимир Великий** — будівничий української держави. Перемога над печенігами. Шукання віри. Хрищення Володимира. Хрищення України (988 р.). Будівництво церков, монастирів та шкіл. Перші гроші. Смерть Володимира (1015 р.).

6. **Ярослав Мудрий.** Приєднання земель до Київської Держави. Св. Софія. Золоті ворота. Печерська Лавра. "Руська Правда" — збірник

законів Київської держави. Роля монастирів у Київській державі. "Несторів Літопис" — перша історія України. Перший український Митрополит Іларіон. Сила Київської держави. Посвоячення князя Ярослава з королями Європи. Заповіт Ярослава Мудрого.

7. **Володимир Мономах.** Постать Володимира Мономаха. Присяга князів на хрест і євангеліє. Похід Ігоря на половців. "Слово о полку Ігоревім". Значення Київської Держави.

8. **Занепад Київської держави.** Московщина. Юрій Довгорукий і Андрій Боголюбський. Руйнування Києва. Татарські напади на Україну в 1223 і 1240 роках. Кінець Київської Держави (1240 р.).

9. **Галицько-Волинська держава.** Визначніші галицько-волинські князі: Ростиславичі, Ярослав Осмомисл, князь Роман. Папські послі. Смерть Романа.

10. **Король Данило.** Боротьба з мадярами та татарами. Заснування Холма та Львова. Смерть короля Данила (1264 року).

11. **Життя за княжих часів.** Могутність України за княжих часів. Письменство. Школи, церкви та монастирі. Перша історія України.

V-та КЛЯСА

1. Повторення матеріялу з попереднього року.

2. **Україна під Литвою та Польщею.** Напад Польщі на Галичину. Польські утиски. Переслідування православної Церкви.

Життя під Литвою. Прийняття православної віри Литвою. Українська мова в литовських державних установах.

Король Ягайло. Ядвига. Люблинська Унія (1569 р.).

3. **Шляхта, міщани, селяни.** Шляхта польська. Шляхта українська та її права. Права польських та українських міщан. Життя селян. Кріпацтво.

4. **Оборона Православної віри.** Селянські повстання. Українські православні братства та їхня роль в обороні православної віри. Князь Константин Острозький. Ставропігія. Друкарні. Іван Федорів. Школи. Острозька Академія. Католицькі школи та їх ціль. Церковна Унія 1596 року та розбиття нею українського народу. Оборона українського народу від Унії.

5. **Татари й турки.** Столиця татарської держави. Татарські напади на Україну. Бранці (ясир). Місто Кафа. Турки. Столиця Царгород. Турецька неволя. Галери. Яничари. Бурсурмени.

6. **Козаки.** Дмитро Вишневецький-Байда. Запорізька Січ. Війни козаків з татарами. Смерть Байди. Козацькі звичаї. Гетьманські старшини. Поділ війська. Боротьба з татарами й турками. Іван Підкова. Боротьба з Польщею. Лобода. Наливайко. Реєстрові козаки.

7. **Петро Конашевич - Сагайдачний.** Освіта Сагайдачного. Реорганізація козацького війська. Боротьба з турками. Запись запорозького козацтва до київського братства. Гетьман записує своє майно братствам.

VI-та КЛЯСА

1. Повторення матеріалу з попереднього року.

2. **Українська держава за козацьких часів.** Гетьман Богдан Хмельницький. Війна Хмельницького з поляками. Тріумфальний в'їзд Хмельницького до Києва. Полковники Хмельницького. Бій під Збаражем. Зборівський мир. Чигирин — столиця української держави за козацьких часів. Лад у новій українській державі. Бій під Берестечком у 1651 році.

Договір Богдана Хмельницького з Московією в Переяславі в 1654 році. Недотримання Московією Переяславського трактату. Поневолення України Московією. Таємні переговори Москви з Польщею. Союз Хмельницького з Швецією, Угорщиною та Молдавією. Смерть і похорон Б. Хмельницького в 1657 році. Характеристика постаті Б. Хмельницького. Тиміш та Юрась Хмельницькі.

3. **Іван Виговський.** Гадяцька умова в 1658 році. Конотоп 1659 року. Смерть Виговського.

4. **Петро Дорошенко.** Поділ України. Доба руїни. Союз з турками. Війна з Польщею.

5. **Іван Мазепа.** Іван Мазепа — гетьман України. Ширення освіти серед українського народу. Цар Петро I-ий. Нищення козацтва. Союз гетьмана Мазепи з шведами. Війна проти Москви. Батурин. Полтава. Смерть гетьмана Мазепи.

6. **Занепад гетьманщини.** Іван Скоропадський. Павло Полуботок. Кирило Розумов-

ський — останній гетьман України. Катерина II.
Руйнування Січі. Останній Кошовий Січі Петро
Кальнишевський. Заслання його на Соловки.

Гайдамаки. Максим Залізняк. Іван Гонта.

Загальне поняття про дальший хід подій —
боротьби українського народу за свободу аж
до наших часів.

Глибше й ширше цей період української іс-
торії повинен бути опрацьований на курсах
українознавства.

ПРОГРАМА З ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

До програми навчання географії України

Навчання географії України трохи відмінне від інших предметів, які вивчаються в початкових українських школах та на курсах українознавства тим, що воно близько пов'язується з початковими географічними відомостями загальної географії, яка ширше й ґрунтовніше вивчається в місцевих державних школах.

Збагачують свої знання й читанням книжок, оглядів, кінофільмів тощо. Учень про все це, звичайно, мислить не українською термінологією і нашим завданням є допомогти йому (учневі) в цьому. Легковажити основою учнівських знань та ще при умові малої кількості навчальних годин в українських школах не тільки не доцільно, а навіть і шкідливо. Вони (знання) повинні бути базою для дальшого навчання географії й відповідно використовуватись, укладаючись в нашу термінологію. Нашим завданням подати ті відомості з географії, а зокрема України, які не вивчаються в державних школах, немає в підручниках або здебільшого перекручені до невпізнання, а разом з тим викликати любов і пошану до батьківщини своїх предків. В програму не внесені відомості з початкової загальної географії, а саме: форма землі, суходоли, океани, глобус, мапа, пори року, плян, компас і багато інших — з причин вище згаданих.

Навчання географії як предмету за програмою починалося з V-ої класи. До п'ятої класи в розвиткові мови вивчається значення слів: село, по-

ле, гай, ліс, діброва, ріка, звірі, рослини і т. д., — в оповіданнях, віршах та інших текстах описового характеру, які становлять і основні поняття з географії.

Програма для V - VI клас розрахована на 15 навчальних годин для кожного року. Школи, в яких для викладання географії не передбачається 15 годин на рік скорочують обсяг матеріалу до кількості фактичних навчальних годин. Або навпаки: поширюють межі програми в тих школах, які мають більшу кількість навчальних годин.

Програма навчання для курсів українознавства розрахована на 12-15 годин для кожного року.

ПРОГРАМА З ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

V-та класа

1. **Вступ.** Виявити, які знання і поняття вже мають учні з географії в наслідок навчання у державних та українських школах.

Форма землі. Суходоли та назви їх. Океани та назви їх. Зображення землі на папері. Глобус. Мапи. Україна — складова частина загальної географії світу. Чому вивчаємо географію України в українських школах.

2. **Межі і розмір території** України. Визначення території на глобусі та на мапі Європи. Етнографічна територія за історичними відомостями, її межі з сусідніми народами.

Сучасні (штучні) державні кордони України з сусідніми державами. Природні кордони (відкриті та закриті) та значення їх.

Вправи й завдання. На контурній мапі визначити лініями кордони: етнографічні (українських земель в минулому) та теперішні.

3. **Поверхня.** Що називається низовиною, височиною та горою та якими барвами вони зображуються на мапі.

а) Низовини: Північна, або Полісся, Придніпровська, Причорноморська, Донецька та Кубанська.

б) Височини: Волино-Подільська, Придніпровська, Приозівська та Донецький Кряж.

в) Гори: Карпатські, Кримські, Кавказькі. Краєвиди низовин, височин та гір. Вправи та завдання. На контурній мапі: а) зафарбувати низовини, височини й гори. б) Зробити написи назв низовин, височин та гір.

4. **Води:** а) Моря — Чорне і Озівське. Найголовніші відомості про моря: глибини, колір та смак води, замерзання, риби та мореплавання.

б) Ріки. Найголовніші ріки з притоками.

1) Чорноморсько-Озівського сточища. Дунай з притокою Прут; Дністер, Бог з притокою Інгул; Дніпро і правобічні притоки: Прип'ять, Тетерів, Рось, Інгулець; лівобічні притоки: Десна, Сула, Псло, Ворскло, Орель, Самара; Дін з правою притокою — Дінцем. Кубань, Єя.

2) Балтійського сточища. Буг та Сян.

3) Озера: Свитязь, Пулемецьке, Турське, Біле та інші.

Вправи й завдання. На контурній мапі написати над ріками їх назви.

5) **Підсоння.** Що називаємо погодою, а що підсонням. Пори року та їх погода. Опادي. Вітри. Хмарність. Температура повітря і т. д. Порівняти місцеве підсоння нашого поселення з підсонням України.

VI-та кляса

1. **Грунти України.** Що називаємо ґрунтом та які є ґрунти на Україні. Розташування чор-

ноземів, підзолистих та болотяних ґрунтів на Україні та їх значення для сільського господарства. Порівняти ґрунти нашої місцевості з ґрунтами України.

2. **Рослинність.** Які ростуть дерева, кущі, трави на Поліссі, в степах і горах. Порівняти рослинність України з місцевими рослинами нашого поселення.

3. **Тварини.** Тварини лісів, степів та гір. Тварини морів, рік та різних водоймищ.

4. **Населення.** Кількість населення та поділ за національністю й віровизнанням. Форми поселення — міста, села, хутори та найголовніші міста: Київ, Харків, Донецьк, Одеса, Дніпропетровське, Львів, Чернігів, Краснодар, Новоросійське, Симферопіль. Українці поза межами України.

5. **Багатства України:** а) Землі. Найосновніші галузі в сільському господарстві; обробіток землі та плекання сільсько-господарських культур. Садівництво, виноградарство й тваринництво. б) Підземні багатства: кам'яне вугілля, залізна й манганова руди та інші. Значення багатств України для життя українців. Примусовий вивіз українських багатств поза межі України.

ПРОГРАМА КУРСІВ УКРАЇНОЗНАВСТВА

I-ий рік навчання української мови.

1. Диктант для перевірки курсантів.
2. Іменник. Повторення й доповнення. Відмінювання іменників. Закінчення іменників в усіх відмінах.
3. Контрольний диктант.
4. Прикметник. Повторення й доповнення. Ступенювання прикметників. Зв'язок прикметників з іменниками і відмінювання їх.
5. Контрольний диктант на пройдений матеріал.
6. Усне повторення іменника і прикметника.
7. Числівник. Прості, складні і складені числівники. Правопис числівників, їх відмінювання. Кількісні і порядкові числівники.
8. Письмові вправи для розвитку мови. Переказ, твір на тему.
9. Займенник. Поділ займенників на групи. Відмінювання займенників.
10. Контрольна робота.
11. Дієслово. Повторення й доповнення. Роль дієслова в реченні: види, способи, дієвідміни, часи. Дієслова перехідні і неперехідні.
12. Диктант.
13. Повторення пройденого матеріалу. Розвиток усної мови.
 - а) Письмові праці, письмовий переказ прочитаного тексту, короткий твір на тему або на підставі спостережень.

б) Ведення словника нових для курсантів слів, запис цікавих висловів.

II-ий рік навчання української мови

1. Дієслово. Відмінювання дієслів. Правопис першої та другої дієвідміни. Часи. Третя дієвідміна. Способи дієслів.

2. Самостійна письмова робота. Диктант.

3. Письмовий переказ оповідання з читанки.

4. Дієприкметник. Творення дієприкметників та їх правопис.

5. Дієприслівник. Загальне поняття про дієприслівники, їх творення і правопис.

6. Прислівники. Творення прислівників і їх правопис. Ступенювання прислівників.

7. Твір на тему (письмовий).

8. Прийменник. Вживання і правопис прийменників.

9. Сполучник. Вживання сполучників, правопис їх.

10. Частка. Правопис **не** і **ні** з іншими словами.

11. Вигук. Вживання і правопис вигуків.

12. Повторення пройденого матеріалу (усне).

13. Контрольна письмова робота.

14. Просте речення. Зв'язок слів у реченні. Головні і другорядні члени речення.

15. Повторення програмового матеріалу. Письмові вправи.

Розвиток мови

Крім тих самих вправ, що їх заплановано для першого року, практикувати: а) писання

ділових паперів — протоколу, довідок, доручень, квитанцій. б) Спостереження над мовою українського середовища в місті. в) Писання щоденника (не шкільної праці, а щоденного життя).

III-ий рік навчання української мови

1. Повторення простого речення.
2. Поширене і непоширене речення.
3. Другорядні члени речення: додаток, означення, обставини. Прикладка.
4. Письмовий переказ.
5. Типи простого речення.
6. Повторення пройденого матеріалу, починаючи від другорядних членів речення.
7. Контрольна робота (диктант).
8. Однорядні члени речення. Розділові знаки при однорядних членах речення. Число і рід присудка при однорядних підметах.
9. Повторні вправи на попередній матеріал і письмовий переказ.
10. Слова, граматично не пов'язані з реченням. Звертання. Вставні слова і речення. **Так і ні** в реченні.
11. Вигуки. Розділові знаки при звертанні, вставних словах і вигуках.
12. Усне повторення пройденого матеріалу.
13. Контрольна робота.
14. Складне речення. Поняття про складно-сурядне і складнопірядне речення.
15. Сполучникове складносурядне речення.
16. Безсполучникове складносурядне речення.
17. Повторення пройденого матеріалу.

18. Диктант. Для розвитку мови практикувати ті самі вправи, що їх заплановано для I-го і II-го року.

IV-ий рік навчання української мови

1. Коротеньке повторення складного речення.
2. Письмовий твір на тему: "Літній відпочинок".
3. Безсполучникове складнопідрядне речення.
4. Додаткові підрядні речення.
5. Означальні підрядні речення.
6. Письмовий переказ.
7. Підметові і присудкові підрядні речення.
8. Обставинні місцеві підрядні речення.
9. Обставинні часові підрядні речення.
10. Обставинні причинові підрядні речення.
11. Обставинні підрядні речення мети.
12. Обставинні способові речення.
13. Обставинні умовні речення.
14. Обставинні допустові речення. Письмовий переказ.
15. Безсполучникове складнопідрядне речення.
16. Повторення пройденого матеріалу (усно).
17. Контрольна робота (диктант).
18. Відокремлені прикметники і дієприкметникові звороти. Письмовий переказ.
19. Відокремлена прикладка.
20. Відокремлені дієприслівникові звороти.
21. Відокремлені іменники і прислівники.

22. Повторення.
23. Поняття про пряму і непряму мову.
24. Розділові знаки при прямій мові.
25. Заміна прямої мови на непряму.
26. Повторення. Письмові роботи.
27. Контрольний диктант.

Для розвитку мови, практикуємо ті самі вирази, що їх заплановано до I-II-III-го років.

I-ий РІК НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I-ше півріччя. Стародавня доба

1. Усна народня творчість.
2. Зразки усної творчости.
3. Початки літературної творчости на Україні (мова і письмо).
4. Повість Временних Літ. (Початковий літопис).
5. Читання літописних переказів.
6. Київський літопис (Похід Ігоря на половців).
7. Поема "Слово о полку Ігоревім" — літературна пам'ятка з XII століття.
8. Читання "Слова" в переспівах.
9. Аналіза "Слова".
10. Галицько-Волинський Літопис (читання уривка).

2-ге півріччя. Середня доба

1. Початки друкарства на Україні.
2. Іван Вишенський — оборонець православної віри.
3. Думи та історичні пісні. Зразки (Дума про Ол. Поповича).
4. Козацькі літописи.
5. Історія Русів.
6. Григорій Сковорода — життєпис.
7. Сковорода — поет і філософ-мораліст.
8. Початки шкільної драми.

II-ий РІК НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1-ше півріччя. Доба Відродження

1. Іван Котляревський — життєпис.
2. Літературна діяльність. "Енеїда" — генеза і загальна характеристика твору.
3. Читання уривків з "Енеїди".
4. П'єса "Наталка Полтавка".
5. Г. Квітка-Основ'яненко — життя і творчість.
6. Повість "Маруся" (сентименталізм у літературі).
7. Читання уривків.
8. Гумористичні оповідання і комедії.
9. Т. Шевченко — дитинство і молоді роки.
10. Кирило-Методіївське Братство. Арешт і заслання братчиків.

2-ге півріччя

1. Баляди раннього періоду ("Тополя").
2. Історичні поеми ("До Основ'яненка").
3. Побутові ("Наймичка").
4. Суспільно-політичні ("Посланіє").
5. "Сон" — читання й аналіза поеми.
6. "Гайдамаки" — читання уривків.
7. Марко Вовчок — життя і творчість.
8. Читання уривків з оповідання "Горпина".
9. Значення творчости Марка Вовчка.

III-ий РІК НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1-ше півріччя. Слідами Шевченка

1. Марко Вовчок — життя і творчість.
2. Значення творчости М. Вовчка.

3. Читання уривків з оповідання "Горпина"
4. Пантелеймон Куліш — життєпис.
5. Роман - хроніка. "Чорна Рада". Характеристика роману.
6. Читання уривків.
7. О. Стороженко — загальна характеристика творчості.
8. Читання уривків з твору "Марко Проклятий".
9. Історичні оповідання. Етнографізм у творах О. Стороженка.
10. Л. Глібів — найбільший український байкар.
11. Читання байок Глібова.
12. Юрій Федькович — життя й діяльність.
13. Лірика Федьковича (читання творів).

2-ге півріччя. Література побутового реалізму

1. Іван Нечуй-Левицький — життєпис.
2. Характеристика творчості (побутовий реалізм).
3. Читання уривків з повісти "Микола Джеря".
4. Панас Мирний — загальна характеристика творчості.
5. "Хіба ревуть воли"... Соціально-психологічний роман (характеристика).
6. Читання уривків з роману.
7. Борис Грінченко — громадський діяч, поет і письменник.
8. Читання уривків із твору "Сонячний промінь".
9. Театральне мистецтво кінця XIX і початку XX-го століття.
10. Карпенко-Карий (Іван Тобілевич). "Суєта" — читання уривків.

IV-ий РІК НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1-ше півріччя. Нова доба

1. Іван Франко — життєпис.
2. "Каменярі" — читання і аналіза твору.
3. "Мойсей" — характеристика твору.
4. Лірика І. Франка — ілюстрація творів.
5. Оповідання і повісті — загальний огляд.
6. Михайло Коцюбинський — загальний огляд творчости.
7. "Інтермеццо" — імпресіонізм у літературі.
8. Леся Українка — життєпис.
9. Громадська лірика — зразки.
10. Драматична творчість.
11. "Лісова пісня" — читання уривків.
12. В. Стефаник — майстер психологічної новелі (характеристика).
13. "Вона земля" — читання і аналіза твору.
14. "Новина". Читання і розмова про зміст новелі.

2-ге півріччя

1. Микола Вороний — характеристика творчости, читання творів.
2. Поезія Олеся — читання творів.
3. Григорій Чупринка — ілюстрація творів.
4. Павло Г. Тичина — рання творчість.
5. "Сонячні клярнети" — характеристика твору.
6. Київські неоклясики (М. Зеров, М. Рильський, Филипович, Драй Хмара, Освальд Бургардт).

7. Читання творів неокласиків.
8. Неоромантики (Влизько, Фальківський, Сосюра).
9. Пореволюційна проза (Косинка, Яновський).
10. Читання уривків з творів Косинки, Яновського.
11. Микола Куліш — новатор у драматургії.

I-ий РІК НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Чому ми вивчаємо історію України? Назва — Русь і Україна. Періоди історії.
2. Старокам'яна, Новокам'яна доби. Розкопки і їх значення у вивченні життя людини.
3. Бронзова доба. Трипільська культура.
4. Грецькі колонії; скити й стародавні звичаї.
5. Переселення народів: готи, гуни, авари, слов'яни; племена слов'ян.
6. Життя слов'ян, вірування, суспільний устрій, торгівля, городи.
7. Початок української держави. Варяги: Аскольд і Дир та Олег.
8. Рюриковичі. Князь Ігор і княгиня Ольга.
9. Князь Святослав Хоробрий.
10. Князь Володимир Великий. Охрищення Киян.
11. Нові кочові орди: Печеніги. Сини князя Володимира.
12. Князь Ярослав Мудрий.
13. Сини Ярослава Мудрого; Любецький з'їзд; половці.
14. Князь Володимир Мономах.
15. Ольговичі і Мономаховичі. Розподіл Київської держави. Андрій Боголюбський.
16. Татари на Україні. Занепад Київської держви.
17. Підсумки. Значення Київської держави. Державне та адміністративне життя.
18. Економічне та господарське життя. Культурне життя.

II-ий РІК НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Повторення. Київська держава — огляд за періодами.

2. Галицько-Волинські землі як частина Київської держави.

3. Галицько-Волинські землі як окреме князівство. Князь Володимирко. Ярослав Осмомисл.

4. Князь Роман Мстиславович.

5. Король Данило. Татари.

6. Останні князі: Лев, Юрій, Андрій, Юрій II. Занепад Галицько-Волинського князівства.

7. Значення та життя Галицько-Волинської держави.

8. Українські землі під Литвою.

9. Галичина під Польщею.

10. Унія Польщі з Литвою. Зріст московської держави.

11. Життя під Польщею: селяни, шляхта, міщани.

12. Релігійні переслідування; єзуїти, церковна унія.

13. Князь Острозький і боротьба з унією.

14. Братства та їх значення. Культурне життя. Могилянський розкол.

15. Татарські наїзди — одна з причин виникнення козаччини.

16. Підсумки: життя під Литвою і Польщею.

III-ий РІК НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Повторення: Київська княжа держава.

2. Галицько-Волинська держава та Польсько-Литовська доба.

3. Причина виникнення Козацького руху; організація і козацький устрій. Січ.

4. Перші гетьмани—походи на Крим. Князь Дмитро Вишневецький-Байда. Самійло Кішка.
5. Петро Конашевич - Сагайдачний. Перші війни з Польщею.
6. Михайло Дорошенко. Реєстрові козаки.
7. Тарас Федорович, Іван Сулима. Селянські повстання.
8. Павлюк, Остряниця, Д. Гуня.
9. Богдан Хмельницький (I).
10. Богдан Хмельницький (II).
11. Іван Виговський. Юрась Хмельницький.
12. "Руїна". Розподіл. Павло Тетеря, Іван Брюховецький.
13. Петро Дорошенко, Дем'ян Многогрішний, Іван Самойлович.
14. Іван Мазепа. Кінець Гетьманщини.
15. І. Скоропадський, Пилип Орлик, Павло Полуботок.
16. Данило Апостол. Кирило Розумовський.
17. Кошовий Запорізької Січі Іван Сірко. Зруйнування Січі. Слобожанщина.
18. Правобережна Україна під Польщею. Гайдамаччина. Коліївщина.
19. Підсумки: Громадський устрій, культура життя. Держава. Політика.

IV-ий РІК НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Повторення: Київська княжа держава.
2. Галицько-Волинська держава. Польсько-Литовська доба.
3. Козача доба.
4. Занепад Польщі. Розподіл українських земель.
5. Західні землі; життя під Австрією.
6. Східні землі; життя під Росією.

7. Культурне відродження.
8. Реформи XIX-го століття в Австрії та Росії. Громадське і національне відродження.
9. Перша світова війна 1914-1918 роки.
10. Центральна Рада.
11. Берестейський мир.
12. Гетьман Павло Скоропадський.
13. Директорія. Симон Петлюра.
14. Західньо-Українська республіка. Польсько-українська війна. Похід на Київ.
15. Життя під Польщею, Румунією та Чехо-Словаччиною.
17. Життя в Советському Союзі. Устрій. Штучний в 1932-33 роках голод.
18. Розпад Чехо-Словаччини. Закарпаття.
19. Україна — частина Советського Союзу.
20. Українське життя поза межами Батьківщини.
21. Підсумки.

I-ий РІК НАВЧАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

Вступ. Ознайомлення із знанням курсантів з географією України, набутим у місцевих державних та українських школах.

Значення географії як науки для розвитку суспільства. Вивчення географії України в державних школах наших поселень і наші завдання.

1. Географічне положення України, її кордони і розмір території. Уміння визначити територію за допомогою градусної сітки. Територія в межах етнографічних кордонів. Зміна кордонів України за різних часів її історичного буття. Сучасні державні кордони так званої УРСР — Української Радянської Соціалістичної Республіки із сусідніми державами. Довжина та ширина території. Розмір території України (в кв. кілометрах або милях).

Практична робота. На контурній мапі нанести межі етнографічні та кордони державної території. Порівняти територію України з територією головних держав Європи.

2. Поверхня (ляндшафт). Льодовики та інші сили, що впливали на утворення сучасного вигляду поверхні. Низовини. Поліська низовина. Складові частини Поліської низовини: Підляська, Західньо-і Східньо-Поліська. Придніпровська, Донецька, Причорноморська, Придніпровська, Кубанська та Прикаспійська.

Особливості поверхні низовини. Подібність та різноманітність краєвидів.

Височини. Розточчя, Волинська, Подільська (або історичне Волино-Подільське плато), Придніпровська, Приозівська, Донецький Кряж та Середньо-Руська. Поверхня височин та їх краєвиди.

Гори. Карпатські, Кримські та Кавказькі. Найвищі точки гір. Довжина, ширина та краєвид гір. Особливості південної частини Кримських гір.

Практичні роботи. На контурній мапі зафарбувати відповідними кольорами і написати назви низовин, височин і гір.

3. **Води.** Опадові і підземні води. Мінеральні води джерельні і лиманні. Вододіл та водозбір.

Моря. Чорне та Озівське. Характеристика морів. (Розміри площі, глибина, колір та смак води, рух води, замерзання, береги, тваринний і рослинний світ їх, транспорт тощо).

Сиваш — його значення в минулому і майбутньому.

Ріки. Дунай з притокою Прут. Дністер, Бог з притокою Інгул, Дніпро і його правобічні притоки: Прип'ять, Рось, Тетерів, Інгулець; лівобічні: Десна, Сула, Псло, Ворскло, Орель, Самара. Кальміус, Кубань, Єя, Дін, Дінець, Сян, Буг. Постачання та режим води в ріках протягом року. Замерзання. Значення рік для транспорту тощо.

Озера. Болота, лимани, водоймища, канали та шлюзи.

Практичні роботи. На контурній мапі зробити написи рік і морів.

Підсоння. Чинники, які впливають на формування підсоння. Температура повітря (ізотерми) липня, січня та цілого року.

Вітри. Оподи та їх розподіл. Значення підсоння для народнього господарства.

II-ий РІК НАВЧАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

1. **Ґрунти.** Походження ґрунтів. Матірна й органічна частина ґрунту. Гумус та його роля у визначенні родючости ґрунту. Види ґрунтів: чорноземні, каштанові, підзолисті і болотяні. Розміщення ґрунтів. Українські ґрунти у світовому значенні. Вплив людини на підвищення урожайности та раціональне використання ґрунтів.

2. **Рослинність.** Рослинні смуги: лісів, лісостепу, степу та гірські. Назви головних порід дерев, кущів, трав кожної смуги.

Практичні роботи. Нанести на контурній мапі межі ґрунтів і рослинних смуг.

3. **Тваринний світ.** Сучасний тваринний світ кожної смуги. Залежність тваринного світу від природних умов: поверхні, води, лісів, ґрунту, підсоння та інших чинників.

4. **Населення.** Расова і племінна приналежність українців. Споконвічна місцева (автохтонна) та прибула людність. Кількість населення. Національний склад. Віровизнання. Гу-

стота населення. Освіта та культурний розвиток. Адміністративний устрій. Столиця. Обласні центри. Українці поза етнографічними межами України — в комуністичних країнах та у вільному світі. Правове й економічне становище українців на батьківщині і у вільному світі.

III-ий РІК НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

1. Багатства України. Корисні копалини.

а) Паливні корисні копалини: кам'яне і буревугілля, торф, нафта та природний газ.

б) Металеві корисні копалини: руди — залізна, манганова, титанова та інших кольорових металів.

г) Інші корисні копалини: кухонна та інші солі, фосфорити, сірка, озокерит, різні види дорогоцінного будівельного каменю, будівельних матеріалів, каоліну, вогнетривкої глини, фарб, ганчарних глин, піску тощо. Визначити місця покладів підземних багатств, запаси, спосіб видобування, якість та промислове й інше значення їх. Світове значення підземних багатств України.

2. Електроенергія. Види електростанцій та розміщення їх. Забезпечення електроенергією людности й промисловости.

3. Чорна металургія. (Осередки видобутку металів з руд. Місця виробу машин і різного устаткування для промисловости.

4. Промисловість: а) суднобудівельна, б) залізничного транспорту, в) автомобільна, г)

виробництво тракторів та інших сільсько-господарських машин, г) хемічна, д) деревообробна і паперова, е) будівельних матеріалів, (цементу, вапна, цегли, черепиці тощо), інші (скляна, порцелянова, керамічна тощо).

Практична робота. На контурній мапі позначити місця корисних копалин, електростанцій та головних галузей промисловости.

IV-ий РІК НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

1. Сільське господарство: а) рільництво. Загальна площа земельних угідь (ужиткова площа). Найголовніші сільсько-господарські рослини: зернових, бобових, олійних, городніх, баштанових, кормових та технічних культур. Способи обробітку землі, висока урожайність, забезпечення населення збіжжям та вивіз за кордон лишків сільсько-господарських продуктів у минулому і тепер.

б) **Тваринництво й рибальство**, в) садівництво і виноградарство, г) пасічництво та шовковництво.

2. Лісове господарство.

3. Галузі легкої промисловости. а) харчова промисловість (цукроварство), борошномельно-круп'яна, олійна, молочарська, м'ясна, консервна).

б) текстильно-кравецька, в) шкіряно-взуттєва.

4. Транспорт. Види транспорту: залізничний, водний (морський і річковий), автомобільний, повітряний, трубопровідний, трамвайний та тролейбусний.

5. **Торгівля.** Система внутрішньої торгівлі колись і тепер. Зовнішня торгівля.

6. Системи організації праці та відносини між працедавцями (державою) і робітниками, колгоспниками та різними службовцями.

I-ий РІК НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Програма поділена на чотири групи

1. **Перша група — 11 лекцій.** Християнство на українських землях до охрищення.
2. Охрищення України; поширення християнства до 1240 року.
3. Церковна гієрархія, управління, церковна юрисдикція.
4. Взаємовідносини між церквою і державною владою. Вплив церкви на суспільне життя, добродійність.
5. Чернецтво на Україні. Манастирі. Києво-Печерська Лавра.
6. Іспити в першому півріччі.
7. Християнська освіта: школа, письменство, мистецтво.
8. Друга доба 1240-1458 р.р. Боротьба за митрополичу катедру.
9. Галицька митрополія. Литовсько-руська держава. Останні київські митрополити.
10. Іспити в другому півріччі.

II-ий РІК НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

1. **Друга група — 11 лекцій.** Відношення різної влади до української православної церкви в другій добі.

2. Управління Церкви, освіта, письменство, монастирі, Почаївська Лавра, церковне мистецтво.

3. Третя доба 1458-1686 рр. Правне становище української православної церкви у Польсько-литовській державі до кінця XVI-го століття.

4. Внутрішній стан церкви. Патронат і його наслідки.

5. Церковні братства в XVI-му віці — первісні і зреформовані.

6. Піврічні іспити.

7. Значення церковних братств і їх діяльність. Ставропігія.

8. Шкільництво, друкарство, видавництво. Острозька біблія, переклади.

9. Підготовка до Берестейської унії 1596 р. Три чинники в її підготові. Князь Констянтин Острозький.

10. Подвійний Собор у Бересті. Запровадження унії 1596 р. і початки переслідувань.

III-ий РІК НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

1. Третя група — 12 лекцій. Боротьба православних у Польщі за церковні права на політичній арені від 1596-1620 рр.

2. Відновлення української православної гієрархії 1620 р.

3. Легалізація українського православія 1632 році.

4. Церковна політика Польщі від 1654 р. до "вічного миру".

5. Митрополит Петро Могила і його доба.

6. Внутрішнє життя церкви. Митрополити, єпархії, собори.

7. Піврічні іспити.

8. Стан шкільництва і духовної освіти в XVIII сторіччі.

9. Християнське життя. Манастирі. Подвижники, мученики. Церковне мистецтво.

10. Як підготовлялося підпорядкування Української Православної Церкви Москві. Роля Москви і українців.

11. Підпорядкування 1686 р. нашої Церкви Московській юрисдикції.

12. Піврічні іспити.

IV-ий РІК НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

1. Четверта група — 12 лекцій. Ліквідація Київської митрополії Московією.

2. Русифікація Української Православної Церкви.

3. Церковно-культурний вплив Української православної церкви на Московщину.

4. Доля Української православної церкви від 1685 р. до кінця XVIII-го віку під Польщею.

5. Релігійна нетерпимість Польщі. Коліївщина.

6. Українська Православна Церква 1917-го року.

7. Піврічні іспити.

8. Православна Церква в житті українського народу на Буковині і Закарпатті.

9. Відродження Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) в 1921-му році, роля її і ліквідація її.

10. Православна Церква в Польщі після 1917 року. УАПЦ в 1942 році.

11. Українська Православна Церква в США і Канаді. Сучасний стан трьох митрополій.

12. Кінцеві іспити.

Рада Української Школи Східньої Канади

в складі:

голова проф. В. Іванис, заступник о. митрат Д. Фотій, секретар Т. Хохітва, члени:

А. Ліщина і К. Сакалюк.

З М І С Т :

	Сторінка
1. Пояснення до програм	3
2. I-ша кляса. Буквар	5
3. II-га кляса	6
4. III-та кляса	7
5. IV-та кляса	8
6. V-та кляса	9
7. VI-та кляса	11
8. Програма навчання з історії України	13
9. До програми навчання географії України	18
10. Програма з фізичної географії України	20
11. Програма Курсів Українознавства. Навчання мови	23
12. Навчання української літератури	28
13. Навчання історії України	33
14. Навчання географії України	37
15. Навчання історії Української Православної Церкви	43

Ціна — \$1.00